

PROGRAMA PACIENT EXPERT INSTITUT CATALÀ DE LA SALUT : « de pacient passiu a pacient actiu »

Encarna Grifell Martín, Directora de la Secretaria Tècnica i de la Direcció Estratègica . Institut Català de la Salut.

Assumpció González Mestre*, Responsable del Programa Pacient Expert Institut Català de la Salut.

*Correu electrònic de contacte: assumpcio_gonzalez@gencat.cat

INTRODUCCIÓ

El Programa Pacient Expert Institut Català de la Salut (ICS) s'inicia a l'any 2006 a l'Atenció Primària de Barcelona Ciutat dins del Projecte de Gestió de Patologies en Insuficiència Cardíaca, amb la finalitat de potenciar l'autocura, la corresponsabilitat i l'autonomia de la persona.

És una iniciativa multidisciplinària basada en la col·laboració pacient-professional sanitari i en el treball d'equip.

En el Programa Pacient Expert ICS qui pren el protagonisme és el Pacient Expert (PE) que transmet coneixements a altres persones que pateixen el mateix problema de salut. El professional sanitari passa a desenvolupar el paper d'observador que únicament intervé, al llarg de les sessions, en cas que sigui necessari.

El PE és aquella persona afectada per una malaltia crònica que és capaç de responsabilitzar-se de la pròpia malaltia i autocuidar-se, identificant els símptomes, responent davant d'ells, i adquirint eines per gestionar l'impacte físic, emocional i social de la malaltia.

OBJECTIUS

Objectiu General

Promoure canvis d'hàbits que millorin la qualitat de vida dels pacients mitjançant l'intercanvi i transferència de coneixements i experiències entre el Pacient Expert i resta de pacients.

Objectius Específics:

- 1) Aconseguir la implicació dels propis pacients.
- 2) Conèixer el grau de satisfacció dels pacients.
- 3) Millorar la qualitat de vida percebuda dels pacients.
- 4) Millorar els coneixements del pacient sobre la malaltia.
- 5) Millorar el grau d'autocura per adquirir un correcte maneig de la malaltia.
- 6) Millorar el compliment terapèutic.
- 7) Disminuir el nombre de visites al metge/infermera de família.
- 8) Disminuir els ingressos hospitalaris i les visites a urgències per la malaltia.

MATERIAL I MÈTODE

El Programa Pacient Expert ICS consta de 9 sessions d'una hora i trenta minuts de durada cadascuna, i es perllonga durant 2 mesos i mig, aproximadament. Les sessions inclouen una part teòrica i una altra de pràctica. El nombre de participants és limitat a 10-12 pacients per Grup, amb la finalitat de garantir una comunicació fluïda i efectiva entre els participants.

El Pacient Expert, que actua com a conductor de les sessions, es selecciona entre el grup de pacients que pateixen la malaltia crònica objecte del Programa i que compleix criteris de voluntarietat, capacitat de autocura i absència de discapacitats psíquiques. Així mateix es valoren les seves capacitats d'empatia, interès per ajudar, motivació i habilitats de comunicació després d'una entrevista personal.

L'equip que participa en el desenvolupament del Programa es multidisciplinar. Hi formen part infermeres, metges i treballadores socials, tots ells actuen com observadors del Grup al mateix temps que realitzen la formació i el posterior assessorament del Pacient Expert.

Aquest Programa se situa en el marc de la progressiva transició d'una educació sanitària unidireccional, molt biològica i dependent del professional sanitari cap a una altra on es contempla també el discurs més social i vivencial.

AVALUACIÓ

El procés d'avaluació del Programa Pacient Expert ICS, és qualitatiu i quantitatiu. Consta de dos etapes, la primera és la que es du a terme durant les sessions de Grup i a la finalització de les mateixes, i la segona és la que es realitza als 6 i 12 mesos de finalitzar el Grup.

Durant el procés es valora, d'una banda, els coneixements adquirits, el canvi d'hàbits i estils de vida, el grau d'autocura i de satisfacció dels participants i, de l'altra, la utilització dels serveis assistencials relacionats amb els objectius del Programa realitzant un estudi comparatiu d'un any abans de la intervenció amb un any posterior a la finalització de la mateixa.

Fins l'actualitat s'han fet un total de **62 grups de Programa Pacient Expert ICS: 28 en Insuficiència Cardíaca (IC), 22 en Teràpia Anticoagulant Oral (TAO) , 10 en Malaltia Pulmonar Obstructiva Crònica (MPOC) i 2 en Diabetis Tipus 2**, amb un total de **500** pacients participants.

De l'anàlisi de les dades dels primers grups de IC realitzats els anys 2006 y 2007, on partíem d'uns coneixements sobre la malaltia del 70% i d'uns hàbits i estils de vida adequats del 53% , es va observar al finalitzar la intervenció un increment dels coneixements en un 9,2% i una millora dels hàbits de vida en un 20.1% al finalitzar la intervenció educativa. Als 6 mesos de finalitzar la intervenció aquest increment va ser 13.2% (9.4-17%) en els coneixements i d'un 25% (5-42.4%) en els hàbits de vida respecte a l'inici de la intervenció. Als 12 mesos, la millora observada va ser d'un 12.7% (8.9%-16.5%) en els coneixements d'un 29.2% (10.7%-48.2%) en els hàbits de vida respecte a l'inici de la intervenció. Un altre aspecte a destacar és l'alt grau de satisfacció dels participants, tal i com es desprèn de les enquestes realitzades.

Finalment, i pel què fa a la resta de grups que s'han dut a terme, en l'actualitat estem processant les dades dels resultats obtinguts en tots ells observant-se, a l'igual que en els anteriors grups, millores en els coneixements, hàbits i estils de vida, autocura i qualitat de vida , així com un al grau d'adherència pel que fa a la participació dels pacients als grups .

Una altra dada positiva, extreta dels primers grups dirigits a un centenar de pacients amb insuficiència cardíaca, és que les visites a l'atenció primària per descompensacions de la malaltia (ofec, augment brusc de pes i cansament) han baixat un 36%. El mateix ha succeït en les visites als serveis d'urgències. Per tant, tot sembla indicar que les iniciatives centrades en donar més autonomia al pacient resulten eficients a l'hora de millorar la seva salut i la seva capacitat de gestionar els símptomes.

CONCLUSIONS

Els primers resultats ens demostren que el Programa Pacient Expert ICS està en línia amb altres països, essent capaç de millorar els hàbits de vida i els coneixements de les persones que hi participen.

Com a conseqüència d'aquests resultats, des de l'any 2006 i fins l'actualitat, el Programa Pacient Expert ICS s'ha implantat a l'Atenció Primària de Barcelona Ciutat, Girona, Metropolitana Sud, Metropolitana Nord, Lleida, Alt Pirineu-Aran, Tarragona, Catalunya Central i Terres de l'Ebre.

Aquest 2010, i per primera vegada, s'ha posat en marxa un grup en l'àmbit hospitalari, a la unitat d'insuficiència cardíaca a l'Hospital Universitari de Bellvitge (HUB) per pacients amb aquesta malaltia.

Els propers reptes del Programa Pacient Expert ICS estan en ampliar el nombre de grups en altres centres d'atenció primària i també en centres hospitalaris. En aquest sentit, a nivell d'atenció primària estan previstos nous grups centrats en la diabetis Melitus 2, ansietat, la Malaltia de Chagas en fase crònica i la Fibromiàlgia, entre d'altres. També està previst que el Programa s'estengui per altres hospitals de la xarxa ICS i per altres proveïdors de serveis de salut.